

Peter Goldies spørgsmål: Hvad begriber vi om vore omgivelser i fornemmelsen?

- Sanselige fornemmelser (bodily feelings) giver os viden om vores kropslighed
- følelsesmæssige fornemmelser (emotional feelings) giver os viden om følelsesafhængige kvaliteter som f.eks. afskyvækkende, rædselsvækkende, misundelsesværdigt el. lign.

Klogskabs- og moralregler hviler på følelsesmæssig indsigt

- Men kan denne indsigt opnås uden de konkrete fornemmelser, som f.eks. fortæller os, hvis der er noget galt og vor egen eller andres velvære står på spil?

Kan fornemmelser have intentionalitet?

- Med introspektivt (personligt) vidensindhold?
- Med ekstrospektivt (udenomsverdensligt) vidensindhold?

Peter Goldie

- Viden i form af vurderinger opnås gennem følelser
- Men hvad med de kropslige fornemmelser, som tit viser sig sammen med følelserne
  - Er de epifænomenener
  - Eller reelle komponenter i følelsen?
  - Og er de intro- eller ekstrospektive?

Fornemmelser som reelle komponenter i følelsen af introspektiv art

---

- Prima facie grunde til at blive berørt på den ene eller anden måde (f.eks. er en prima facie grund til angst, at nakkehårene rejser sig på én)
- En prima facie grund er foreløbig (jeg kan f.eks. tage fejl og tro, at det er på grund af andres opmærksomhed, at jeg bliver rød i hovedet, men i virkeligheden er det bare rummets høje temperatur, der gør det)
- En tur i rutschebanen kan kalde en knugende mavefornemmelse frem – som kan være spænding, men som også kan være frygt

Ekstrospektivt indhold i fornemmelsen

- Skyldes kuldegysninger rummets faldende temperatur, træk eller en begyndende influenza?
- Det kan være svært at afklare, hvornår noget skyldes mig og hvornår omgivelserne, men selve det faktum, at fornemmelser giver os et praj om virkelighedens faktiske forhold kan karakteriseres som, at der findes 'emotion-proper properties' da.: følelsesafhængige kvaliteter

Emotion-proper properties

- noget afskyvækkende
- noget skamfuldt
- noget misundelsesværdigt
- noget ærefuldt

```
graph TD; A[Den epistemiske vej] --- B[Fra fornemmelse]; A --- C[Over introspektiv overbevisning]; A --- D[Til ekstraspektiv overbevisning];
```

Den epistemiske vej

Fra fornemmelse

Over introspektiv overbevisning

Til ekstraspektiv overbevisning

Eksempel på denne epistemiske vej

- Man vågner og befinder sig i en kropslig fornemmelse af uhygge og frygt, hvor hårene rejser sig på én. Man er på vagt og ser sig om og lytter efter, om det er trin på trappen, der har vækket én. Er der trængt nogen ind i huset. Selve fornemmelsen gør det rigtigst at få undersøgt sagen...

Kombinationen af ikke reflekteret ekstrospektion og selvreflekterende introspektion

- Feeling toward er genstandsrettet og uden kropsbevidsthed (på dansk kan ord for følelser bruges transitivt): vi frygter en indbrudstyv, er oprørte over den høje arbejdsløshed, føler afsky over for den fulde mand i toget
- Noticing that we have feelings toward: vi kan godt føle en irritation uden helt at være bevidst om, at den er der. Det er i selvrefleksionen vi bliver klar over, at følelsen er der.

Følelsens fænomenologi og intentionalitet kan ikke skilles ad

---

- Intentionalitet: Erkendelse af følelsens genstand (enten i form af en person, en handling, en tilstand, en begivenhed)
- Fænomenologi: Fornemmelsen udgør følelsens kropslige erfaringsindhold, dens fænomenologi
- Intentionalitet og fænomenologi kan ikke adskilles
- I erkendelsen blandes intentionalitet (ekstrospektiv) i form af domme om følelsesafhængige kvaliteter (f.eks. at kød der har en tanke er uappetitligt) med en følelsesmæssig fornemmelse, som vi tilslutter os (introspektivt), nemlig fornemmelsen af afsky i forhold til kødet

Er denne emotionelle fornemmelse en kognitiv funktion i sig selv?

- Perceptiv?
- Begrebslig (en 'belief')?
- Tankemæssig?
  - Nej, men så tæt knyttet til de kognitive funktioner, at de ikke kan forstås uden

Er det da følelsen der legitimeres via dommen eller dommen der legitimeres af følelsen?

Hverken eller: både følelser og domme legitimeres af grunde

Eks: kødets råddenskab er grunden til at jeg føler et kropsligt ubehag og at jeg bedømmer det som uspiseligt

---

Peter Goldie's realisme: Begrundelsesrækkefølgen er vigtigere end den epistemiske rækkefølge

 Begrundelsesrækkefølge: Egenskabsbeskrivelse og respons er begge begrundet nedefra

 Epistemisk rækkefølge: Vi erkender ofte omvendt af begrundelsesrækkefølgen, dvs. vi forstår grunden til følelsen via følelsen

Tilliden til følelsers kognitivitet beror på den epistemiske rækkefølge

---

- Vi kan 'stemmes' af verden
- Vi opnår et realistisk billede af verden
  - Problem: er tilliden altid velbegrundet? Nej, man kan være patologisk disponeret, forhindret af omstændigheder, midlertidig uligevægtig etc.
  - Vi er tilbøjelige til at fastholde den epistemiske rækkefølge og 'opfinde' grunde til vores egne følelser

Fordrejningsfænomener

- Selvbedrag
- Fikserethed (man tilpasser ikke sine følelser til forandring)
- Besættelse (Blind jealousy)

Vejen ud af dette selvbedrag?

- Opmærksomhed over for følelsens årsag (genstand)
- Bevidsthed om, at vi ofte ikke kender os selv
- Og at uigennemsigtheden i sig selv kommer af vores følelsesmæssige forhold til verden

Eksempel: kollegial opførsel

- En kollega udebliver fra et møde, som man har indkaldt til og som det er afgørende, at kollegaen deltager i
- Det viser sig, at kollegaens søn er blevet hasteindlagt og at kollegaen dermed var lovlig undskyldt
- Senere skriver man en blandet anbefaling af vedkommende og har glemt grunden til at man nyder at kunne give lidt igen, man er end ikke bevidst om, at det er hvad man gør

Peter Goldie's konklusion

- Medgiver vi at følelser og fornemmelser rummer intentionalitet
- - vil vi automatisk skulle forholde os til den fordrejning af virkeligheden, som følelserne risikerer at bringe ind i vores erkendelsesmæssige landskab
- Særligt afgørende er det at få øje på motiver af følelsesmæssig art, dér hvor man selv mener at være neutral og ufarvet
- Det er derfor for optimistisk at sige med Nussbaum, at vreden forsvinder, når jeg opdager at der ikke blev begået en uret eller at den ikke var så alvorlig som jeg først antog

---

Cheshire Calhoun om biografisk subjektivitet

Følelser er ofte blevet anklaget for subjektivitet

- Platon: begæret leder os nedad og ikke op ad erkendelsens himmelstige
- Hume, Hutcheson: egeninteresse
- Kant: partikularitet, ikke-universaliserbare
- Freud, James: instinktmæssige
- Brentano: fordomme
- Kierkegaard, Buber: individualiserede, personlige
- Sartre: indbildning, fantasi og magisk forestillingsevne

Subjektivitet

- Epistemisk: følelser giver ingen egentlig spejling af virkeligheden, men kun en delvis, farvet indsigt
- Biografisk: følelser giver indsigt i subjektets interesser, situation

Afvisningen af epistemisk subjektivitet

- Filosofisk ensidighed: Vi taler om fornuftshandlinger over for følelsesmæssige reaktioner, men ser ikke, at ideen om at følelser nogle gange svarer til en virkelighed og andre ikke hviler på et kriterium for 'appropriatenes', som forudsætter ideen om følelsesmæssig rationalitet
- Selektiv opmærksomhed hænger nødvendigvis sammen med at anlægge et perspektiv (moralsk, følelsesmæssigt, instrumentelt etc.)
- Kulturel variation: Der er forskel på 'store følelser' som stolthed, skam og erotisk kærlighed og så mildere følelser som

Erkendelse og subjektivitet

- Forudsætter erkendelse upartiskhed
  - Nej, det er en fordom som oplysningen er hildet af

Hvilket forhold eksisterer der mlm. teoretisk og praktisk viden?

- Er filosoffer tilbøjelige til skizofreni, dvs. 'lever' de deres egen filosofi?

Viden

- Sandhed?
- Relevans?

Uddybning af biografisk subjektivitet

- Narrativ (vi har alle en historie, livshistorie)
- Personlig (vores forståelse er præget af, hvad vi er kommet ud for og måden vi har taget det op på)
- Evaluativ (det er forskelligt, hvad vi går op i)

Sandhed?

- Følelser fortæller hvem vi er
- Følelser fortæller os, hvad vi ikke må svinge i vores eget liv
- De historier vi fortæller om os selv påvirker vores forståelse og opmærksomhed
- Følelser skaber sammenhæng i vores liv
- Følelser må forklares ud fra psykologi
- En kritik af vores følelser er derfor en kritik af vores erindringer, forventninger, tænkemåde og idealer